

بررسی چالش‌های توسعه صادرات در شرکت‌های تعاونی بسته‌بندی خرمای استان بوشهر با تاکید بر رویکرد بهره‌وری

دکتر غلامرضا جمالی، عضو هیات علمی دانشگاه خلیج فارس (بوشهر)
مهندس بهادر انصاری، کارشناس دفتر امور اقتصادی و تسهیلات بانکی وزارت تعاون

می‌باشد. جمیع اختراعات و ابداعات بشر از ابتدایی‌ترین ابزارهای ساده در اعصار بدوی گرفته تا پیچیده‌ترین و بغرنج‌ترین تجهیزات مکانیکی و الکترونیکی زمان حاضر، متأثر از همین تمایل و اشتیاق بوده است. امروزه ثابت شده است که مفهوم اساسی بهره‌وری متأثر از کارایی تکنیکی، کارایی مقیاس و کارایی تخصیص منابع می‌باشد، تا جایی که هر انسان عاقل و خردمندی می‌خواهد بهترین کار را انجام دهد و بهترین بهره‌وری را حاصل کند.

ارتقای بهره‌وری زمانی حاصل می‌شود که سازمان‌ها بتوانند اهداف استراتژیک خود را به نتایج عملی که محصولات و خدمات آنها می‌باشند، تبدیل نمایند که برای اکثر سازمان‌ها کار بسیار پرچالشی می‌باشد. برای دستیابی به اهداف آنان باید بین انتظارات کوتاه مدت و بلندمدت توازن ایجاد شود، همچنین باید بتوان هماهنگی بین تفکر استراتژیک و برنامه‌های عملیاتی را نیز برقرار ساخت.

کوشش‌های اقتصادی انسان همیشه و همواره معطوف بر آن بوده که حداکثر نتیجه را از حداقل تلاش‌ها و امکانات به دست آورد. این تمایل را می‌توان اشتیاق وصول به بهره‌وری (Productivity) افزون‌تر نام نهاد. بهره‌وری عامل اصلی دوام و موفقیت جوامع و سازمان‌ها می‌باشد. با اینکه درک بهره‌وری به نظر خیلی ساده می‌باشد، ولی در عمل کار پرچالشی می‌باشد. برای عملی کردن این مفهوم، مدیران سازمان‌ها باید آن را در بخش‌های مختلف سازمانی از جمله کارکنان، تجهیزات و سیستم‌های اطلاعاتی به کار گیرند. همچنین آنان باید به دنبال کشف قسمت‌هایی از سازمان باشند که بتوان مفهوم بهره‌وری را در آنجا عملی ساخت.

بهره‌وری مفهومی است جامع و کلی که افزایش آن به عنوان یک ضرورت برای ارتقای سطح زندگی، رفاه بیشتر، آرامش و آسایش انسان‌ها، که هدفی اساسی برای همه کشورهای جهان محسوب می‌شود، همواره مد نظر دست‌اندرکاران سیاست، اقتصاد و دولتمردان بوده و

در سال ۱۹۵۰ سازمان همکاری اقتصادی اروپایی (O.E.E.C) تعریف کاملی از بهره‌وری به این شرح ارائه داد: بهره‌وری خارج قسمت بازده به یکی از عوامل تولید است. بدین ترتیب می‌توان از بهره‌وری سرمایه، بهره‌وری سرمایه‌گذاری، بهره‌وری مواد خام بسته به این که بازده در ارتباط با سرمایه، سرمایه‌گذاری یا مواد خام و غیره مورد بررسی قرار گیرد نام برد.

برای ارتقای بهره‌وری باید ابتدا از واحدهای اقتصادی شروع کرد که به آنها سازمانهای تولیدی و خدماتی گفته می‌شود. این ارتقا مانند روشهای دیگر دارای یک فرایند چهار مرحله‌ای است که عبارتند از:

۱- اندازه‌گیری

MEASUREMENT

۲- ارزیابی EVALUATION

۳- برنامه‌ریزی PLANNING

۴- ارتقا (بهبود)

IMPROVEMENT

سطح بهره‌وری یک سازمان در دوره جاری خود اندازه‌گیری می‌شود و باید با اهدافی که سازمان از قبل تعیین نموده، مقایسه شود. بر اساس این ارزیابی باید سطح جدید بهره‌وری برای دوره آینده برنامه‌ریزی کرد، سرانجام با توجه به ماهیت و سطح اهداف برنامه‌ریزی شده برای بهره‌وری، همچنین برای بهبود و ارتقای بهره‌وری در دوره‌های آتی اقدام نمود. این فرایند کاملاً چرخشی در درون سازمان مجدداً تکرار می‌شود تا نهایتاً بتوان از طریق آن سطح بهره‌وری و نرخ رشد سازمانی را به حد اعلا رساند.

اکنون مسئله اقتصاد بدون اتکا به درآمد نفت به عنوان یک ضرورت علمی و اقتصادی برآمده از تحلیل وضعیت گذشته، حال و آینده اقتصاد کشور هم از نظر بعد داخلی و هم روابط اقتصادی بین‌المللی در دستور کار سازمان برنامه و بودجه کشور قرار گرفته است. با توجه به برآوردهای انجام شده، در سال ۱۳۹۰ شمسی یعنی ۵

سال دیگر میزان تولید و مصرف در ایران یکسان خواهد شد (همه نفت تولید شده به مصرف داخلی می‌رسد) و در نتیجه نفتی برای صدور وجود نخواهد داشت. از طرف دیگر افزایش جمعیت کشور و نیاز فزاینده به تامین مواد غذایی و نیازهای ارزی کشور، استفاده و بهره‌برداری از حداکثر امکانات بالقوه را طلب می‌کند. در کنار منابع موجود، نخیلات می‌توانند نقش و جایگاه ویژه‌ای را در افزایش تولیدات داخلی ایفا کنند. خرما یکی از مناسب‌ترین محصولات است که به لحاظ ارزش غذایی و قیمت بالا در بازارهای جهانی دارای جایگاه اقتصادی مناسبی می‌باشد و در نقاط مختلف دنیا در سطح وسیع تولید و پرورش می‌یابد.

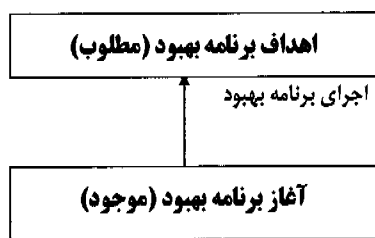
صنایع بسته‌بندی خرما برای تامین نیازهای داخلی و صادرات می‌تواند به عنوان یکی از منابع درآمد محسوب شود. این گونه طرح‌ها می‌توانند در مراحل اولیه با هدف تامین نیازهای داخلی و در مراحل پیشرفته با رویکرد ارزآوری، نقش مهمی را ایفا نمایند.

با توجه به اهمیت شناخته شده این ماده غذایی، لازم و ضروری است که دست به ایجاد برنامه‌هایی زد که بتوان هر چه بیشتر تولید آن را افزایش داد و برای رسیدن به همین هدف، ابتدا باید بهره‌وری این برنامه‌ها را مورد تجزیه و تحلیل قرار داد.

اهمیت بهره‌وری

افزایش بهره‌وری به عنوان یک ضرورت برای ارتقای سطح زندگی بشر و ایجاد جوامعی مرفه‌تر، همواره هدفی والا در نظر دولتمردان و پژوهشگران علوم اجتماعی با هدف رسیدن به بهترین بهره‌برداری از عوامل و منابع تولید بوده است. بنابراین بدون تردید در نظام متحول امروزی جهان، نخ‌ست کوشش در شناخت مفاهیم بهره‌وری و سپس تلاش در تعیین عوامل موثر در افزایش آن از شرایط ضروری برای تحقق رشد و

توسعه اقتصادی و رفاه اجتماعی جوامع می‌باشد. مراکز تحقیقاتی در سراسر جهان اهمیتی بس عظیم برای ارتقای سطح بهره‌وری قائل هستند و همه ساله مقادیر هنگفتی سرمایه و وقت صرف پژوهش در این زمینه می‌شود، زیرا ارتباط مستقیم و مشخص بین سطح بهره‌وری و میزان رشد و توسعه اقتصادی در جوامع مختلف مطلبی اثبات شده و بهره‌وری بالاتر پدیده‌ای است که بارفاه اقتصادی همگان ارتباط نزدیک دارد. اندازه‌گیری (Measurement)، جزء لاینفک و به تعبیر برخی نقطه آغاز فرآیند علمی مدیریت بهره‌وری است. اگر بخواهیم بهره‌وری را در فرهنگ سازمانی جلوه‌گر کنیم، شرط اساسی آن وجود ابزاری برای کنترل و نظارت بر پیشرفت فراهم آمدن بازخور تعیین هدفهای قابل اندازه‌گیری و ارزیابی عملکرد و مدیریت است. به عبارتی دیگر، اندازه‌گیری بهره‌وری، فراهم آوردن اطلاعاتی است که امکان ارزیابی و قضاوت راجع به چگونگی حرکت به سوی وضع مطلوب را از نقطه عزیمت و شرایط قبلی درباره چگونگی حرکت به سوی هدف وضع مطلوب، از نقطه عزیمت و شرایط قبلی (وضع موجود) ایجاد می‌کند.

نمودار (۱): برنامه بهبود بهره‌وری

اندازه‌گیری بهره‌وری، مؤسسه رادر ایجاد ارتباط صحیح بین بهره‌وری با سایر هدفهای استراتژیک آن یاری می‌دهد. وجود یک سیستم مطمئن اندازه‌گیری بهره‌وری، مؤسسه را قادر می‌سازد تا از طریق ایجاد سطوح مورد نظر در بهبود بهره‌وری، به طرح‌های استراتژیک خود جان تازه‌ای بخشیده و آنها را محقق می‌سازد.

به طور کلی اندازه گیری بهره وری جدای از منافع استراتژیک آن، کار کردهای تقویت کننده سودمندی را برای مؤسسه دارد که برخی از آنها به شرح ذیل می باشد:

- ۱- آگاه سازی؛
- ۲- ارزیابی مشکلات (شناسایی فرصتها و مقابله با تهدیدات)؛
- ۳- ایجاد مکانیزم برای ارائه بازخور؛
- ۴- ایجاد اطلاعات برای انواع تصمیم گیری های مدیریتی.

اهمیت صنعت بسته بندی خرما

بهره وری نگرشی سیستماتیک و همه جانبه به زندگی است که در آن انسان با فکر و هوشمندی خود فعالیت هایش را با ارزش ها و واقعیات منطبق می سازد تا بهترین نتیجه را در جهت اهداف مادی و معنوی به دست آورد، لذا این نگرش به ما می گوید انسان در طی ۱۰۰ سال اخیر قسمت اعظم مواد اولیه طبیعی را مصرف، تبدیل یا تهاه کرده است و متأسفانه نرخ رشد جمعیت در کشورهای عقب مانده و در نتیجه کل جهان سرعت اتمام این منابع و مواد را به صورتی فزاینده افزایش داده است.

مسئله بهره وری در این مورد وقتی اهمیت خود را بهتر نشان می دهد که بدانیم با افزایش سریع جمعیت و عدم توجه به محدود بودن منابع مصرف غیر بهینه و هزینه بسیار سنگین را بدنبال خواهد داشت. اصلاح و احیای منابع تجدید شونده و عوامل محدود کننده رشد و توسعه بصورت مجموعه ای از عوامل علل و معلول اثر سینرژیک فزاینده بر یکدیگر داشته جهان را خیلی سریعتر از حد تصور با بحران روبرو خواهند کرد.

بنابراین نگرش واقع گرایانه تصویری از رقابت و نزاعی سخت و سنگین برای بدست آوردن منابع محدود در آینده که عصر بحران نامیده شده است را به وجود می آورد.

نرخ رشد فعلی جمعیت کشور را هر ۲۶ سال یکبار دو برابر می کند. این جمعیت اضافی تقاضا برای غذا انرژی و... را افزایش می دهد و مسلماً امکان تهیه همه تقاضا در داخل کشور وجود نخواهد داشت. دیدگاهی

که تا چند سال قبل وجود داشت این بود که با صدور نفت می توانیم هر چه بخواهیم وارد کنیم اما اینک محرز شده است که کشورهای پیشرفته خواهند توانست نفت را ستنز کنند. انرژی باد، خورشید و اتم به سرعت جایگزین انرژی حاصل از نفت می شود، تا چند سال دیگر میزان تولید و مصرف در ایران یکسان خواهد شد و در نتیجه نفتی برای صدور وجود نخواهد داشت و... نتیجه اینکه، باید صراحتاً گفت در آن صورت دیگر چیزی در این زمینه برای صادرات نخواهیم داشت. و جانشینی درآمد یا درآمدهای جدید به جای نفت یک الزام است.

در بین مزیت های نسبی که برای کشورمان می توان قائل شد مزیت نسبی مربوط به صنایع تبدیلی می باشد. صنعت بسته بندی خرما یکی از مهمترین صنایع تبدیلی است که به لحاظ ارزش غذایی و قیمت بالا در بازارهای جهانی می تواند به عنوان یکی از مهمترین جایگزین های نفت محسوب شود. عمده ترین مزیت های نسبی این صنعت در مقایسه با سایر صنایع را

- می توان به شرح ذیل بر شمرد:
- ۱- در مراحل اولیه جهت تامین نیازهای داخلی و در مراحل پیشرفته جهت ارز آوری نقش مهمی ایفا می نماید؛
 - ۲- حداقل وابستگی ارزی؛
 - ۳- کاهش ضایعات خرما و افزایش ارزش افزوده نسبت به سایر بخشها؛
 - ۴- سبب استقلال نسبی کشور در بخش کشاورزی می گردد؛
 - ۵- افزایش اشتغال در استان با توجه به برنامه های توسعه کشور؛

بر اساس آمار منتشره از سوی سازمان جهاد کشاورزی استان بوشهر بطور متوسط سالانه ۱۴۶۸ هکتار (معادل ۸/۷ درصد) به سطح زیر کشت خرما در این استان افزوده گردیده است. با وجود مشکلات عمده در سر راه توسعه کشت خرما، این محصول همچنان در حال افزایش است. جدول شماره (۱) سطح زیر کشت (هکتار) میزان تولید (تن) و ضریب عملکرد خرما را از سال ۷۰ به بعد در استان بوشهر نشان می دهد.

میزان تولید نیز مطابق با سطح زیر کشت

جدول (۱): سطح زیر کشت میزان تولید و ضریب عملکرد خرما در استان بوشهر

سال	سطح زیر کشت	تولید (تن)	عملکرد
۱۳۷۰	۱۹۰۰۷	۸۵۱۵۰	۴/۴۷
۱۳۷۱	۱۹۷۹۳	۸۹۵۷۴	۴/۵۲
۱۳۷۲	۲۰۹۲۳	۸۵۲۳۲	۴/۰۷
۱۳۷۳	۲۲۸۰۴	۹۵۶۱۲	۴/۱۹
۱۳۷۴	۲۵۰۱۷	۹۹۹۳۴	۳/۹۹
۱۳۷۵	۲۶۵۲۱	۱۲۵۷۰۰	۴/۷۳
۱۳۷۶	۲۸۲۱۳	۹۷۵۳۳	۳/۴۵
۱۳۷۷	۳۲۳۴۱	۱۱۰۴۱۸	۳/۴۱
۱۳۷۸	۳۳۹۴۵	۱۱۳۱۲۸	۳/۳۳
۱۳۷۹	۳۴۳۱۱	۱۱۶۵۱۳	۳/۳۹
۱۳۸۰	۳۵۶۶۱	۱۱۹۶۸۱	۳/۳۵

ماخذ سازمان جهاد کشاورزی استان بوشهر

(به استثناء برخی از سالها) روند افزایشی داشته است. در سالهای اخیر کاهش نزولات جوی و بحران کم آبی بطور قابل توجهی میزان عملکرد محصول خرما را در واحد سطح کاهش داده است. و این موضوع تأثیر بسزایی در میزان بهره وری صنایع بسته بندی خواهد داشت.

روش تحقیق

روش تحقیق بصورت تحلیلی- توصیفی بوده بطوریکه قصد تأیید یا رد فرضیه ای را نداریم بلکه وضعیت موجود را آنگونه که می باشد و آنگونه که می بایستی باشد مورد مطالعه قرار می دهیم. به عبارتی دیگر این تحقیق به دو صورت تئوریک (نظری) و مطالعه موردی صورت می گیرد. در مباحث نظری به مطالعه کتابخانه ای از طریق بررسی مقالات علمی، اسناد و مدارک انتشار یافته در زمینه بهره وری پرداخته می شود. در قسمت مطالعه موردی به بررسی و تجزیه و تحلیل مستقیم کارکرد عملی واحدهای بسته بندی خرما انتخاب شده پرداخته خواهد شد.

پس از دریافت و تهیه اطلاعات موجود از واحدهای مورد مطالعه بوسیله تکنیکهایی که ذکر خواهد شد اندازه گیری بهره وری آن واحدها انجام می گیرد.

جامعه مورد تحقیق

اندازه جامعه مورد نظر این تحقیق ۸ شرکت تعاونی بسته بندی خرما می باشد که از سال ۱۳۷۴ به بعد در استان بوشهر تاسیس گردیده اند. در این تحقیق کل جامعه مورد نظر مورد بررسی قرار می گیرند.

طریقه جمع آوری اطلاعات

۱- داده های مورد استفاده در این پژوهش مراجعه مستقیم به واحدهای مورد مطالعه و توزیع پرسشنامه جمع آوری گردیده است.

۲- مباحث علمی تحقیق با استفاده از منابع منتشر شده کتابخانه ای و جستجو در سایتهای علمی اینترنت جمع آوری گردیده است.

مدلهای استفاده شده

پس از جمع آوری داده های مورد نیاز جامعه مورد بررسی بوسیله تکنیکهای اندازه گیری بهره وری مورد سنجش قرار خواهند گرفت. در این پژوهش دو مدل مهم اندازه گیری بهره وری به شرح زیر استفاده خواهد شد.

مدل اندازه گیری بهره وری کل TPM

مدل بهره وری که توسط آقای سومانت مطرح گردید یک مدل اساسی است که از آن چند مدل دیگر مشتق می شود. این مدل مجموعه ای از پنج شاخص بهره وری جزئی می باشد. مزیت این مدل این است که علاوه بر اینکه اثرات عوامل مختلف را بر یکدیگر مشخص می کند، در هر شرکت تولیدی و خدماتی نیز می توان آن را بکار برد. طبق تعریف بهره وری کل عبارتست از حاصل تقسیم ستاده ملموس به داده ملموس که در آن:

+ ارزش محصول در جریان ساخت + ارزش محصولات تکمیلی = ستاده ملموس کل
سایر درآمدها + سود اوراق بهادار + سود سهام سرمایه گذارینها
+ ارزش انرژی + ارزش مواد مصرفی + ارزش نیروی کار انسانی = داده ملموس کل

ارزش سرمایه + ارزش سایر هزینه ها همگی داده ها و ستاده های این مدل بر حسب مقادیر پولی یک دوره پایه بیان می گردند.

مدل اندازه گیری ارزش افزوده

ارزش افزوده عبارتست از مقداری که به ارزش یک محصول در حین انجام یک مرحله تولیدی افزوده می شود که معمولاً با دو روش قابل محاسبه است:

الف- تفریق ارزش کالاهای واسطه ای مورد استفاده در تولید یک کالا از ارزش محصول تولید شده (روش تفریق)؛
ب- محاسبه مبالغ پرداختی به عوامل تولید (کارگر، سرمایه و زمین) (روش

جمع)؛

در محاسبات ارزش افزوده، خروجی کل ممکن است بر حسب ارزش تولید یا میزان فروش در نظر گرفته شود، اما به دلیل اینکه فعالیتهای فروش و عمومی و اداری نیز در ایجاد ارزش افزوده دخالت دارند، در این تحقیق ارزش فروش در محاسبات ارزش افزوده بکار گرفته می شود. پس از محاسبه ارزش افزوده با توجه به اطلاعات نمونه ها مجموعه ای از نسبتهای بهره وری ارزش افزوده تهیه می گردد که وضعیت بهره وری ارزش افزوده را نشان می دهد.

بطور کلی می توان به بعضی از مزایای استفاده از این روش به شرح زیر اشاره نمود:

- ۱- ارزش افزوده بر حسب مبالغ ریالی اندازه گیری می شود بنابراین می توان ستاده محصولات مختلف را با هم جمع نمود.
- ۲- ارزش افزوده نه تنها کارایی تولید را منعکس می نماید بلکه مقدار ارزش ایجاد شده و سطح اثر بخشی و کیفیت را نیز می سنجد.
- ۳- محاسبه ارزش افزوده مبتنی بر صورتهای مالی متداول است که به سادگی در دسترس می باشد.
- ۴- از جهت ارتباط کارفرما و کارگر ارزش افزوده نسبت به سود ارجحیت دارد.

محدودیتهای تحقیق

با توجه به اهمیت صنایع تبدیلی از جمله بسته بندی خرما باید متذکر شد که هیچگونه تحقیق و مطالعه خاصی در ارتباط با اندازه گیری بهره وری آن صنایع صورت نگرفته است لذا در انجام تحقیق محدودیتهای ذیل را می توان برشمرد:

- ۱- عدم اطلاع و آشنایی مدیران واحدها با موضوع بهره وری و اهمیت و اندازه گیری آن؛
- ۲- کمبود منابع، بخصوص منابع جدید تحقیقاتی؛
- ۳- فقدان داده های منتشر یافته توسط ادارات ذیربط؛

۴- عدم ارائه اطلاعات توسط افراد ذیربط به این دلیل که عملکردشان زیر سوال برود؛

۵- عدم وجود سیستمهای مدرن اطلاعاتی، حسابداری صنعتی، مالی و پرسنلی

۶- بعد مسافت، ناهمواری جاده و دمای بالای هوا جهت مراجعه مستمر به شرکتها. برخی از این محدودیتهای ناشی از عدم نگرش افراد اعم از مسئولان و مدیران و سایرین به صنایع بسته بندی خرما به عنوان یکی از صنایع تبدیلی می باشد. زیرا این امر تأثیر بسزایی در سهولت دریافت اطلاعات مورد نیاز دارد.

شهرستان دشتستان بزرگترین قطب کشاورزی استان بوشهر محسوب می گردد و بطور متوسط سهمی بالغ بر ۸۰٪ از تولیدات خرما استان را دارا می باشد. از بین گونه های (وارثه های) مختلف خرما که در این شهرستان کشت می شود کبکاب مرغوبیت و جایگاه خاص خود را دارد. بطوری که منطقه دشتستان، بزرگترین تولید کننده خرما کبکاب کشور محسوب می گردد و بیش از ۷۰٪ از درختان خرما

بارور کبکاب کشور را داراست. (جدول (۲) و (۳) بترتیب نشان دهنده سطح زیر کشت و تولید خرما در کشور و استان بوشهر می باشند.

صنعت بسته بندی خرما یکی از صنایع مهم تبدیلی است که در کنار تولید این محصول می تواند ارزش افزوده بسیار بالایی را برای اقتصاد کشور ایجاد نماید. متأسفانه با توجه به شروع جنگ تحمیلی و دیگر عوامل امکان ایجاد اینگونه صنایع در طول سالهای پس از پیروزی انقلاب اسلامی بسیار مشکل می نموده است. شاید تاریخ شروع جهت اقدام عملی برای ایجاد صنایع بسته بندی خرما در استان را بتوان سال ۱۳۷۳ دانست. در این سال طرح تیپ توجیهی اینگونه صنایع جهت استفاده از تسهیلات تبصره ۳ بودجه کشور به سازمان مدیریت و برنامه ریزی ارائه گردید. پس از اصلاحات کلی و برگزاری جلسات متعدد کارشناسی طرح توجیهی به تصویب رسید و تقریباً ۱۳ شرکت جهت فعالیت در این صنعت اعلام موجودیت کردند. از این تعداد ۹ شرکت ۶۹٪ در شهرستان دشتستان قرار دارد و با توجه به تولید بالای این شهرستان بنظر می رسد که این منطقه هنوز ظرفیت

ایجاد اینگونه واحدها را دارد. ناگفته نماند که کلیه این شرکتها به شکل تعاونی تأسیس گردیدند.

جدول شماره (۴) تعداد شرکتهای احداث شده بسته بندی خرما را به تفکیک شهرستان در استان بوشهر نشان می دهد.

وضعیت صادرات خرما

بر اساس گزارش سازمان خواربار و کشاورزی (فائو) تولید خرما ایران در سال میلادی ۱۹۹۵ (سال زارعی ۷۴-۷۳) به ۷۸۰۰۰۰ تن (۱۸/۷٪ از تولید جهان) رسید. در این سال ایران مقام نخست تولید خرما را به خود اختصاص داد. در سال زارعی ۷۶-۷۵ نیز کشور مجدداً این مقام را به خود اختصاص داد. طی سال ۱۳۸۱ ایران با صادرات ۱۱۹ هزار تن خرما مقام سوم دنیا را به خود اختصاص داد. با این وجود میزان صادرات خرما در حد توانایی های تولید کشور نمی باشد.

صادرات خرما نیز طی سالهای ۸۰-۷۰ نوسانات زیادی از خود نشان می دهد (جدول (۵) کل مقدار صادرات خرما طی این سالها بالغ بر ۸۸۳ هزار تن بوده است. سهم صادراتی خرما ایران بطور متوسط ۲۲٪

جدول (۲): مقایسه سطح زیر کشت خرما کبکاب کشور و استان بوشهر (هکتار)

سال زارعی	کشور	استان	سهم استان %
۷۳-۷۴	۱۸۷۲۶۱	۲۵۶۴۹	۱۳/۶
۷۴-۷۵	۲۰۳۲۱۶	۲۷۸۹۱	۱۳/۷
۷۵-۷۶	۲۲۹۹۰۱	۲۹۵۳۶	۱۲/۸
۷۶-۷۷	۲۱۷۷۶۵	۳۱۲۲۰	۱۴/۳
۷۷-۷۸	۲۱۵۵۸۶	۳۲۳۴۱	۱۵
۷۸-۷۹	۲۲۰۳۶۰	۳۳۹۴۵	۱۵/۴
۷۹-۸۰	۲۱۸۴۵۸	۳۴۳۱۱	۱۵/۷
۸۰-۸۱	۲۲۱۵۰۶	۳۴۲۸۴	۱۵/۵

جدول (۳): مقایسه تولید خرما کبکاب کشور و استان بوشهر (تن)

سال زارعی	کشور	استان	سهم استان %
۷۳-۷۴	۷۸۰۰۱۰	۱۰۴۱۷۱	۱۳/۳
۷۴-۷۵	۸۵۵۴۹۴	۱۰۸۷۸۶	۱۲/۷
۷۵-۷۶	۸۷۶۵۳۱	۱۳۸۴۸۳	۱۵/۸
۷۶-۷۷	۹۱۸۱۳۱	۱۰۹۶۷۱	۱۲
۷۷-۷۸	۹۰۸۳۴۰	۱۱۰۴۱۸	۱۲
۷۸-۷۹	۸۶۹۵۷۵	۱۱۳۱۲۸	۱۲
۷۹-۸۰	۸۷۴۹۸۵	۱۱۶۵۱۳	۱۳
۸۰-۸۱	۸۷۸۶۱۰	۱۱۵۳۹۹	۱۳

است قیمت جهانی خرما ی صادراتی نیز در طی سالهای ۷۰-۸۰ روند ثابتی نداشته و بطور متوسط ۳۰ سنت بوده است.

بررسی بازار جهانی خرما گویای آن است که مقدار مبادلات جهانی خرما از ۳۷۰ هزار تن در سال ۷۴ به ۷۴۴ هزار تن در سال ۸۰ یعنی تقریباً دو برابر گردیده است. این در حالی است که قیمت جهانی این محصول بطور متوسط از ۰/۸۹ دلار به ۰/۴۶ دلار در این سالها کاهش یافته است. که با توجه به سهم بالنسبه بالای ۱۶ درصدی خرما ی صادراتی ایران از مبادلات جهانی این محصول به لحاظ مقداری دلیل اصلی افت ۵۰ درصدی قیمت جهانی اولاً ناشی از کاهش شدید قیمت خرما ی صادراتی ایران از ۰/۴۳ دلار به ۰/۲۴ دلار بوده و ثانیاً به افزایش ناگهانی تولید و عرضه خرما توسط کشور امارات به بازار کثش ناپذیر جهانی این محصول بر می گردد. این امر باعث شده که ایران که در سال ۷۴ مقام دوم صادرات به لحاظ ارزشی و حدود ۱۳٪ از سهم بازار جهانی خرما را به خود اختصاص داده بود سهم آن در سال ۸۰ به ۸/۶٪ کاهش یافته و بالطبع سهم کشورهای چون امارات متحده عربی از ۷/۲٪ به ۳۴/۸٪ و تونس از ۱۸/۷٪ به ۲۲/۲٪ افزایش یابد. اتخاذ سیاستهای جدید ارزی عامل اصلی افت صادرات در این سال به شمار می رود. عمده کشورهای خریدار خرما ی ایران عبارتند از: آذربایجان، آلمان، اتریش، ارمنستان، ازبکستان، استرالیا، امارات متحده عربی، انگلستان، ترکیه، روسیه، ژاپن، قرقیزستان، کانادا، کویت، مالزی، نیوزلند، هلند. گفتنی است کشورهای چون فرانسه و انگلیس نیز سالانه تنها از طریق صادرات مجدد خرما درآمد ارزی قابل ملاحظه ای کسب می نمایند.

بخش عمده خرما ی تولید ایران به لحاظ ضعف توان صادراتی در بازارهای داخلی مصرف می شود. عمده ترین معضلات صادرات خرما، مربوط به نحوه فرآوری و بسته بندی آن می باشد. از این رو اهمیت صنعت بسته بندی خرما بعنوان یکی از مهمترین راهکارهایی که می تواند

در جهت افزایش صادرات این محصول مثمر و ثمر واقع گردد، بخوبی نمایان می گردد. از سوی دیگر این صنایع به اندازه صنایع مشابه در سایر کشورهای تولید کننده و بالخصوص کشورهای حاشیه خلیج فارس رشد نکرده است. لذا می بایستی تلاش برای جذب سرمایه گذار یها به این بخش و همچنین شناخت موانع و مشکلات این صنعت تبدیلی

مبادرت ورزید.

شناخت عوامل موثر بر بهره وری شرکتهای تعاونی بسته بندی خرما در استان بوشهر

یکی از اهداف انجام این تحقیق شناسایی عوامل (متغیرهای) موثر بر بهره وری شرکتهای تعاونی بسته بندی خرما

جدول (۴): تعداد واحدهای بسته بندی و خرما در استان بوشهر به تفکیک شهرستان

شهرستان	تعداد فعال	تعداد غیرفعال	تعداد کل
دشتستان	۷	۲	۹
گناوه	۲	۲	۴
تنگستان	۲	۰	۲
جمع	۹	۴	۱۳

جدول (۵): مقدار و ارزش صادرات خرما طی سالهای ۷۰ الی ۸۰

سال	وزن (تن)	ارزش (دلار)	قیمت (تن دلار)
۷۰	۵۷۷۷۵	۲۳۰۴۳	۳۹۸
۷۱	۹۰۶۱۷	۳۸۴۱۴	۴۲۳
۷۲	۱۰۹۱۱۹	۵۴۵۵۰	۴۹۹
۷۳	۱۳۴۵۰۸	۶۲۳۵۸	۴۶۳
۷۴	۶۹۹۲۷	۳۱۲۵۹	۴۴۷
۷۵	۶۱۵۵۸	۲۰۷۲۵	۳۳۶
۷۶	۵۹۲۹۰	۱۴۷۲۸	۲۴۸
۷۷	۷۳۵۸۲	۱۶۲۹۷	۲۲۱
۷۸	۱۰۱۰۹۴	۲۲۷۹۶	۲۲۵
۷۹	۱۰۹۷۲۸	۲۶۵۳۸	۲۴۱
۸۰	۱۲۲۰۸۴	۲۹۳۵۷	۲۴۰
۸۰	۱۱۹۳۶۴	۲۸۴۷۵	۲۳۸

ماخذ: آمار نامه های فائو

در استان بوشهر می باشد. این عوامل را با توجه به عواملی دیگر از جمله روشهای مدیریت، روشهای کنترل و نظارت بر این واحدها و ویژگیهای مناطق فعالیت این واحدها، نوع افراد درگیر فعالیت نوع مواد مورد استفاده و وضعیت آب و هوایی مناطق مورد فعالیت، میزان حمایتهای دولتی، نوع تجهیزات مورد استفاده و... می توان شناسایی نمود.

هر کدام از مدل‌های دو گانه با استفاده از معیارهای متعدد اندازه گیری بهره وری، چندین عامل مؤثر بر بهره وری را شناسایی می کنند. با این وجود با توجه به نوع و ماهیت این عوامل شناسایی شده آنها را می توان در دو گروه با عنوان: عوامل داخلی و ۲- عوامل خارجی مؤثر بر بهره وری شرکت‌های بسته بندی خرما تقسیم بندی کرد. در واقع این عوامل متغیرهای اصلی مؤثر بر تغییرات بهره وری اینگونه صنایع را تشکیل می دهند. مسلماً تأثیر هر کدام از این متغیرها بر بهره وری واحدهای بسته بندی

خرما به یک اندازه نمی باشد. ولی ناگفته نماند که مقدار این تأثیر گذاری هیچگاه به صفر نخواهد رسید تقسیم بندی کلی این عوامل در نمودار (۲) مشاهده می گردد. این نمودار یک نگاه کلی و در عین حال جزئی را به عوامل و متغیرهای مهم مؤثر بر بهره وری شرکت‌های بسته بندی خرما را ترسیم می کند.

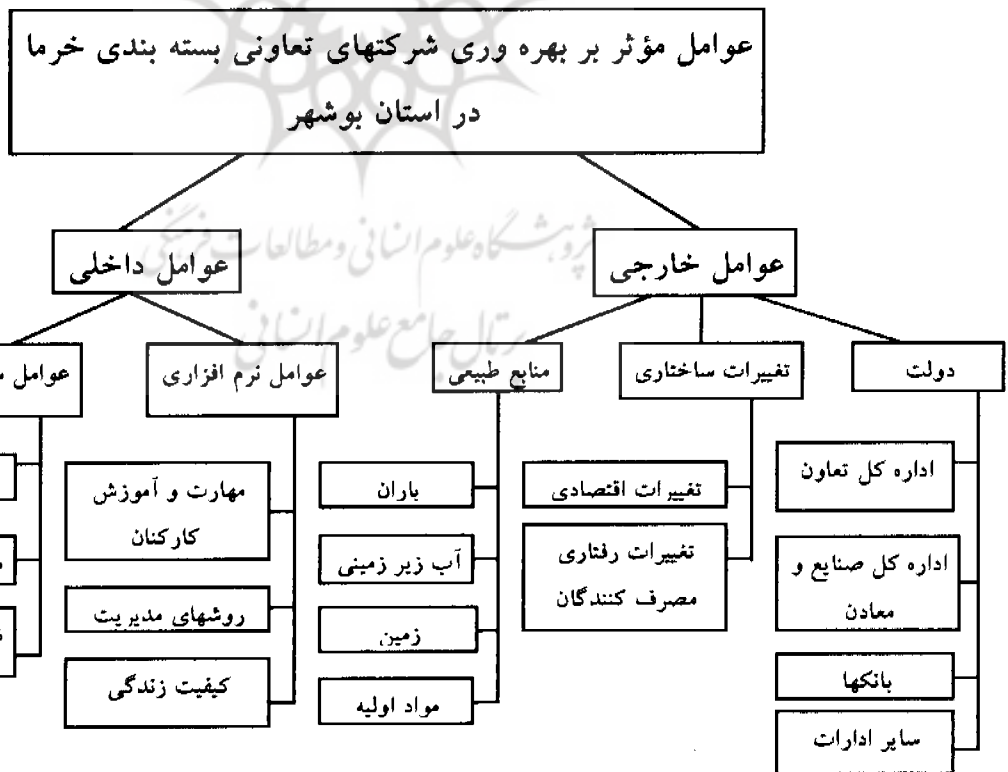
نتیجه گیری و پیشنهادها

در تحقیق اصلی با استفاده از دو مدل بهره وری کل و ارزش افزوده نسبت‌های بهره وری شرکت‌های تعاونی بسته بندی خرما در استان بوشهر محاسبه و سپس مورد تحلیل قرار گرفتند با نگاهی کلی به این محاسبات و تحلیل‌های انجام شده میبایستی به این موضوع اشاره نمود که روند تغییرات کلیه نسبت‌های بهره وری اعم از اینکه از مدل بهره وری کل و یا از روش ارزش افزوده بدست آمده باشند، تقریباً برای سال ۸۲ نزولی بوده است. این نوسان ملموس خود ناشی از عوامل یا بهتر بگوییم موانعی بوده است که بر سر راه افزایش و بهبود بهره وری این صنایع قرار

داشته است. در این بخش به نتیجه گیری کلی و ارائه پیشنهاد‌های لازم جهت بهبود بهره وری این پرداخته خواهد شد. عمده ترین موانع و مشکلات را می توان به شرح زیر معرفی نمود.

موانع و مشکلات بر سر راه بهبود بهره وری صنایع بسته بندی خرما

فرآیند عمل آوری خرما (Processing)؛ یکی از مشکلات اصلی صنایع بسته بندی خرما در استان مربوط به فرآیند عمل آوری و بسته بندی خرما می باشد و این اغلب بدلیل استفاده از روش سنتی بجای روش نوین و استفاده از تکنولوژی مناسب است. ضایعات و تلفات خرما در حال حاضر در ایران معادل ۲۲٪ کل تولید گزارش شده است. ضایعات ایجاد شده عمدتاً ناشی از عدم رعایت اصول علمی در عملیات برداشت بسته بندی و انبارداری این محصول می باشد. هر یک از عملیات رساندن خشک کردن

نمودار (۲): عوامل مؤثر بر بهره وری شرکت‌های تعاونی بسته بندی خرما در استان بوشهر

و رطوبت گیری چنانچه بر روی محصول برداشت شده انجام گیرد بعنوان بخشی از اقدامات عمل آوری محسوب می گردد. خشک کردن و رطوبت گیری هر دو یک هدف را دنبال می کنند و آن کاستن از مقدار آب اضافی میوه است. در روشهای سنتی از طریق تبخیر آب اضافی خرما در آفتاب و یا سایه این عمل را انجام می دهند. بدیهی است که در این روش کنترل و یا تنظیم شرایط محیطی حاکم (رطوبت، حرارت و...) غیر ممکن است. در حالیکه رطوبت گیری صنعتی عبارتست از عملیات کنترل و تنظیم دما، سرعت حرکت باد و رطوبت هوا که بوسیله دستگاه رطوبت گیر (Dehydrator) انجام میگردد.

فقدان کنترل کیفیت (Quality Control)؛ کنترل کیفیت در این گونه صنایع میبایستی در مراحل مختلف تولید صورت گیرد. از جمله کنترل کیفیت قبل از تولید و کنترل کیفی در حین تولید و همچنین کنترل کیفی بعد از تولید. محصول برداشت شده قبل از آنکه بسته بندی شود امری بسیار ضروری و عامل اساسی در کاهش ضایعاتی نظیر ترشیدگی، پوسیدگی، آفت زدگی می باشد در این رابطه رقم بندی و درجه بندی (Grading) محصول بر اساس اندازه، شکل، رنگ و مرغوبیت از جمله اقداماتی هستند که می بایستی مورد توجه قرار گیرند.

اکثر شرکتهای مورد مطالعه یا دارای آزمایشگاه و تجهیزات لازم جهت انجام عملیات کنترل کیفی نیستند و یا در صورتی که اتاقکی را به عنوان آزمایشگاه در نظر گرفته اند فاقد نیروی لازم متخصص در زمینه کاری خود هستند. نیروهای فعال در این آزمایشگاهها نیز بصورت نیمه وقت با شرکت همکاری می نمایند. یکی از دلایل بکارگیری نیروی پاره وقت مقرون به صرفه نبودن استفاده از نیروی تمام وقت است و نه عدم دسترسی به نیروی مجرب.

مسئله شستشوی خرما؛ بطور کلی میوه هر ما همچون سایر میوه هابه خاک و مواد خارجی دیگر آلوده است. بنابراین به منظور بهبود کیفیت محصول می بایست آن را از هر گونه آلودگی پاکسازی نمود. جهت انجام این امر محصول را می بایستی به حال غوطه ور یا در حالی که آب روی آن پاشیده می شود مرتباً بهم زده تا کاملاً تمیز گردد. یکی از دستگاههای مناسب جهت انجام این کار دستگاه شستشوی استوانه ای افشان می باشد اما مشکل اصلی در صنایع بسته بندی خرما در استان بوشهر از اینجا نشأت می گیرد که محصول خرما بدلیل واریته های متنوع و همچنین شیوه ای بودن اکثر خرماهای تولیدی در استان در هنگام شستشو کیفیت خود را از دست می دهد هنگام شستشو چه به صورت غوطه ور افشان از آب گرم می بایستی استفاده شود که این خود باعث افت خرما گردیده و هم اینکه محصول پس از شستشو قابل بسته بندی نخواهد بود. بهترین حالت برای شستشوی خرما استفاده از بخار آب (Blanching) می باشد که بدلیل هزینه بالا این شرکتهای از این روش استفاده نمی کنند متأسفانه بدلیل گفته شده اکثر شرکتهای این مرحله را از فرایند بسته بندی حذف نموده اند.

مشکلات بسته بندی خرما؛ امروزه یکی از عوامل بازار یابی خرما، نحوه بسته بندی عرضه آن به بازار است. این محصول نیز مانند سایر فرآورده های باید بنحوی در معرض دید و دسترس خریداران قرار گیرد که نظر آنها را جلب نماید بسته بندی تمیز، ظریف و کوچک خرما به روشهای جدید احتیاج به کارگاههای بسیار مجهز و بهداشتی دارد. مشکل عمده شرکتهای بسته بندی در استان نوع بسته بندی است که مورد استفاده قرار میگیرد بسته بندی در این شرکتهای با استفاده از کارتنهای بزرگ می باشد و این خود مشکلات نگهداری و بازار یابی را برای محصول تولیدی ایجاد می نماید. همچنین قدرت رقابتی این محصول را با محصولات مشابه در سایر

استانها و وارداتی از حوزه خلیج فارس کاهش می دهد. و مهمترین از همه اینکه اینگونه بسته بندیها در بلند مدت دچار آفت زدگی و ترشیدگی می شوند.

عدم استفاده از نیروی انسانی متخصص؛ یکی از بزرگترین موانع افزایش بهره وری در تمام ابعاد عدم استفاده از نیروی متخصص اعم از مدیر، کارشناس صنایع غذایی، متخصص کشاورزی، متخصص آزمایشگاه و کنترل کیفی می باشد. همانطور که ذکر گردید اکثر افعال در این شرکتهای به صورت پاره وقت فعالیت می نمایند به عبارتی دیگر افراد چند شغله هستند و کسانی هم که بطور دائمی فعالیت دارند دارای چند وظیفه بطور همزمان هستند و این خود ارتباط مستمر افراد با شرکت و همچنین بهره وری و کارایی آنها را مختل می سازد یکی از ملزومات استفاده از تکنولوژی نوین بسته بندی استفاده از متخصصان و مشاوران (اعم از داخلی و خارجی) مربوط در این فعالیت می باشد. متأسفانه هیچکدام از این شرکتهای به انجام این مهم مبادرت نورزیده اند تکنولوژی بسته بندی خرما نیازمند استفاده از کارگران متبحر در این امر از زمان برداشت و درجه بندی محصول تا زمان عرضه و حمل آن به بازار دارد و همچنین فقدان اتحادیه به صورت عملی بر مشکلات عدیده این شرکتهای افزوده است.

پیشنهاد های لازم جهت بهبود

بهره وری صنایع بسته بندی خرما
با توجه به مشکلات و موانع ارائه شده بر سر راه بهبود بهره وری شرکتهای بسته بندی خرما در استان بوشهر، حال می توان برخی از مهمترین پیشنهادها را در جهت حذف این موانع و بهبود بهره وری آن صنایع به شرح زیر ارائه نمود این پیشنهاد ها می توانند از دو جنبه انسانی و غیر انسانی مورد تحلیل قرار گیرند.

عوامل انسانی

الف) ارتقا سطح آموزش و مهارت

کارکنان شرکت در فرآیند تولید، بگونه ای که بتوان با استفاده از امکانات موجود بهترین نتیجه را کسب نمود مدیران شرکتها می بایستی به نیروی انسانی همچون سرمایه های با ارزشی بنرد که موجب دوام و بقاء ادامه حیات شرکت خود می گردند جهت رسیدن به افزایش سود آوری و همچنین ایجاد انیزه کاری می بایستی بتوان افرادی را تربیت نمود که با داشتن سطح بالایی مهارت به ایجاد ارزش افزوده و در نتیجه بهره وری در تمام مراحل تولید کمک نمایند مدیران شرکتها می بایستی از آخرین دستاوردهای علمی و فنی صنعت بسته بندی آگاه بوده و سایر کارکنان خود را در جریان آنها قرار دهند آنها همچنین می بایستی جهت ارتقاء سطح کیفی افراد خود از ادارت ذیربط دوره های آموزشی در داخل و خارج از کشور را بنمایند. آنها میبایستی اهمیت حیاتی سرمایه های بکاررفته در ایجاد طرح را به کارکنان خود گوشزد کرده و روشهای مفید بکارگیری این سرمایه ها را به آنها آموزش دهند.

ب) نظارت مستمر از نحوه عملیات تولیدی، می بایستی از جمله امور مهم توسط مدیران طرحها مد نظر ایشان قرار می گیرد. کنترل حین عملیات می تواند شناسایی موانع و رفع آنها کمک کرده و همچنین آگاهی افراد را از نحوه عملیات و اتخاذ تصمیمات بهینه و مقتضی در مواقع ضروری افزایش می دهد. از طرف دیگر باعث می گردد که کارکنان به اهمیت کاری که انجام می دهند پی برده و در نتیجه روحیه کاری آنها ارتقاء یابد.

ج) هماهنگی بین مجریان واحدها با دستگاههای ذیربط، موجب می شود که جریان ورود و خروج اطلاعات در سازمان (شرکت) صورت گرفته و به مجریان طرح این احساس را بدهد که دستگاههای مربوطه به عنوان حامیانی هستند که در مواقع بحرانی بسوی آنان خواهد شتافت. مجریان طرحهای بایستی آمار و اطلاعات در مورد وضعیت جاری تولید، هزینه ها،

سود و... را در اختیار مراجع ذیربط گذارده تا آنها بتوانند با نظری کارشناسانه نسبت به بهبود و ارتقاء کیفی و کمی اینگونه طرحها اقدامات لازم را به عمل آورده و همچنین نقاط قوت و ضعف اینگونه طرحها را شناسایی و به آنان معرفی کند. برآحتی می توان از طریق ایجاد سیستم «بده - بستان» (Trade-off) نسبت به برقراری حلقه بازخورد (Feedback) اقدام نمود. مجریان این طرحها باید بدانند که دادن اطلاعات و ارقام صحیح به کارشناسان مربوطه، به نفع خود و سایر طرحهای بسته بندی و صنایع مشابه می باشد. زیرا اولین کسی که مستقیماً از تحلیل این آمار بهره مند می گردند خود آنها خواهند بود. از طرف دیگر دستگاههای ذیربط جهت بررسی بهتر وضعیت پیشرفت کاری طرحها می بایستی با اعزام کارشناس به صورت هفتی از جریان امور بطور مستقیم آگاه گردند. از دیگر اقداماتی که می بایستی توسط آن ادارات انجام می گیرد برگزاری دوره های و سمینارهای علمی و آموزشی راجع به آخرین دستاوردهای فنی و علمی روشهای بسته بندی با کیفیت بالا می باشد.

عوامل غیر انسانی

الف) همانطور بارها گفته شده برخی از تجهیزات و ماشین آلات سرمایه ای در اینگونه طرحها همچون دستگاه شستشو کننده و سردخانه نقشی حیاتی در افزایش سطح محصول دارند. ولی اکثر طرحهای بسته بندی خرما هنوز اقدام به تهیه آن ننموده اند. لذا می بایستی در ابتدا اهمیت این سرمایه به همه مجریان طرحها معرفی گردد. و سپس تمهیداتی را بعمل آورد که آنها بتوانند از سرمایه گذاری بهره مند گردند.

اداره تعاون می تواند خود به عنوان نماینده ای از طرف کلیه طرحهای تولیدی اقدام به خرید اینگونه دستگاهها نموده و به صورت اقساط در اختیار طرحها قرار دهد.

ب) برنامه ریزی جهت تعمیرات و نگهداری از سرمایه های موجود، می بایستی در دستور کار مدیران طرحها قرار گیرد. کوچکترین سهل انگاری در رسیدگی به تجهیزات و ماشین آلات می تواند ضایعات جبران ناپذیری را بار آورده و حتی در حین عملیات نیز با نگهداری پیشگیرانه می توان از وقوع خرابی تجهیزات که موجب تولید می گردد جلوگیری نمود آموزش کارکنان در استفاده از دستگاهها و تجهیزات، تهیه سوخت مورد نیاز و ایجاد فضای سر پوشیده (بدلیل دمای بالای هوا) برای این سرمایه ها می تواند در کاهش خرابی آنها موثر و در نتیجه افزایش بهره وری در سطح کل را برای مجریان طرح به ارمغان آورد.

ج) امهال باز پرداخت اقساط وام؛ وامهای اعطایی به کلیه طرحها به صورت وام اولیه جهت راه اندازی طرح و وام تکمیلی جهت توسعه و تکمیل بوده است طرح توجیهی بگونه ای تدوین شده بود که بتوانند با در آمدی که کسب می کنند علاوه بر جبران هزینه های طرح و اقساط وام خود را نیز باز پرداخت نمایند اعطای وام تکمیلی دلیلی بر شکست این استراتژی بوده است. آنها نه تنها نتوانستند هزینه های خود را جبران نمایند بلکه جهت تکمیل طرح به اخذ وام روی آورند چنانچه روند فعلی سود آوری در سال جدید بانکهای عامل (بانک کشاورزی و بانک صادرات) با دادن فرصت اضافی (تعویق انداختن زمان باز پرداخت اقساط) به آنها علاوه بر ایجاد انگیزه فعالیت، احتمال بازگشت سرمایه های خود را نیز افزایش دهند.

د) تحقیق ظرفیت اسمی؛ حداکثر ظرفیت اسمی شرکتها ۳۰۰۰ تن می باشد و با توجه به این معیار استانداردهای دیگر مانند میزان برداشت در آمدها و هزینه های تعیین می گردند این استانداردها با اینکه ممکن است فقط در طرحهای توجیهی و به صورت کتبی نوشته شوند اما با توجه به نتایج بدست آمده دیده شد که اکثر طرحهای بسته بندی خرما نتوانسته

اند به ظرفیت اسمی خود برسند.

حال جدا از این موضوع چاره ای جز رسیدن و تحقیق آنها نمی باشد حتی ممکن است با گذشت زمان به این نتیجه رسید که استانداردها چنانکه بنظر می رسد بالا نبوده اند. بلکه می بایستی جهت ارتقاء کیفیت محصول و در نتیجه افزایش سود آوری، آنها را بالاتر در نظر گرفت اکثر واحدهای که نتوانسته اند به ظرفیت اسمی خود برسند مواجه با فشارهای مالی بوده اند که به نظر می رسد با اعطای وام تکمیلی این مانع رفع می گردد به هر حال ادارت ذیربط می بایستی ضرب العجلی را جهت همه طرحها (توجه به استثنائات نیز ضروری می باشد.) مبنی بر تحقق هر چه بیشتر ظرفیت اسمی تعیین نمایند.

ه) ایجاد کمیته نظارت توسط دستگاههای ذیربط؛ شرکتهای بسته بندی خرما را می بایستی به عنوان جزئی از سرمایه های ملی کشورمان دانست که هر گونه قصور در مورد آنها جبران ناپذیر خواهد بود رها کردن طرحها به حال خود می تواند صدمات جدی را بر پیکر اقتصاد منطقه وارد کرده و افزایش شرایط نامطلوب اقتصادی از جمله تورم و افزایش قیمتها و در نتیجه باعث به هدر رفتن سرمایه های بانکی کشور خواهد گردید ایجاد یک کمیته نظارت متشکل از کارشناسان مجرب و آگاه از مسائل کشاورزی و صنعت بسته بندی نحوه به کار گیری از تجهیزات و تعمیر و نگهداری آنها و مدیریت مالی مناسب می تواند گامی مؤثر در جهت ارتقاء بهره وری اینگونه واحدها باشد بعد از تشکیل این کمیته می بایستی فعالیت آن بگونه ای باشد که نظارت مستمر را بر روی طرحها داشته باشد. و جهت اتخاذ تصمیم در مورد مسائل و مشکلات اصلی بر سر راه آنها به گفتگو و تبادل نظر پردازد.

و) تحقیق و توسعه (R&D): تأثیر تحقیق و توسعه در ساختار اقتصادی و بهره وری عامل مهمی است که می بایستی توجه خاصی را به آن مبذول داشت آشنایی با

روشها و تکنیکهایی نویت بسته بندی خرما می بایستی به عنوان یکی از اهداف میان مدت از طرف مجریان طرحها و همچنین دستگاههای ذیربط در نظر گرفته شود. این هدف جز با ایجاد واحدی جهت تحقیق و توسعه میسر نمی گردد. جهت ارتقاء و بهره وری و بروز نمودن روشهای عملیاتی طرحهای بسته بندی خرما واحدی را به عنوان واحد تحقیق و توسعه متشکل از کارشناسان ادارات ذیربط نامبرده و مجریان طرحها می توان ایجاد نمود استفاده از آخرین اطلاعات علمی مقالات ارائه شده در نشریات و کتب مختلف و همچنین ایجاد ارتباط کامپیوتری با شبکه بین المللی (Internet) می تواند اقداماتی مفید در راستای تحقق این هدف تلقی گردد.

ز) بازاریابی و بسته بندی مناسب؛ همانطور که در شناسایی عوامل مؤثر بر بهره وری طرحهای بسته بندی خرما گفته شد نوعی تقاضای منفی برای محصول این شرکتهای محسوس است. وظیفه بازاریابی در اینجا معکوس نمودن تقاضای باشد به عبارت دیگر می بایستی با تبلیغات و بسته بندی مناسب علاوه بر اینکه بر مزیت رقابتی آن افزوده گردد بلکه تقاضا و در نتیجه بهره وری را ارتقاء داد. اتحادیه طرحهای بسته بندی خرما می بایستی با انجام بازاریابی مناسب در سطح کشور و کشورهای حوزه خلیج فارس گامی مثبت در افزایش تقاضا و همچنین بالا بردن سود آوری اینگونه طرحها بردارد. جهت تحقق این امر می بایستی به افرادی که درگیر عملیات بازاریابی هستند اصول علمی و عملی آن آموخته شود و همچنین از پیشنهادات جهت نوع بسته بندی که بیشترین مطلوبیت روانی را برای مصرف کننده حاصل کند استقبال نمود.

فهرست منابع

۱- ابطحی، حسن، و بابک کاظمی (۱۳۷۵)، بهره وری، مؤسسه مطالعات و

پژوهشهای بازرگانی، تهران.
۲- پوتی، ژوزف، ام (۱۳۷۱)، مدیریت بهره وری و شیوه های بهبود آن، عین... علاء، انتشارات زوار، تهران.

۳- پرو کوپنکو، جوزف (۱۳۷۲)، مدیریت بهره وری، ابراهیمی مهر، مؤسسه کار و تأمین اجتماعی، تهران.

۴- خاکی (الف)، غلامرضا (۱۳۷۶)، آشنایی با مدیریت بهره وری، انتشارات سایه نما، تهران

۵- خاکی (ب)، غلامرضا (۱۳۷۶)، ارزش افزوده راهی برای اندازه گیری بهره وری، مؤسسه مطالعات و برنامه ریزی آموزشی، تهران.

۶- ساموئلسون، پل (۱۳۷۴)، اقتصاد، دکتر حسین پیرنیا، جلد اول، بنگاه ترجمه و نشر کتاب، تهران.

۷- سوزکی، هاجم (۱۳۷۳)، مقدمه بر رویکرد جامع ارتقاء بهره وری، دکتر محمد اقدسی، سازمان بهره وری ملی ایران، تهران.

۸- فروش، غلامرضا (۱۳۷۴)، بهبود بهره وری منابع طبیعی کشور، مجموعه سخنرانیهای دومین سمینار بهره وری ۷۶ خرداد، سازمان بهره وری ملی ایران تهران.

۹- دلبیواچ، بارولد (۱۳۷۹)، فرآورده های نخل خرما، ادریسی، محمدعلی، معاونت امور باغبانی وزارت کشور، تهران.

۱۰- فلاحی، مسعود (۱۳۷۱)، شیوه های علمی و عملی بسته بندی خرما، بارثاوا، تهران.

۱۱- گزارشهای منتشره وزارت جهاد کشاورزی و آمارنامه های فائو.

۱۲- Fabricant, Solomon, A

primer on Productivity, (NEW YORK Random House), ۱۹۶۹

۱۳- OEEC, Terminology

of Productivity, par. ۲, (Paris: Rue Andre-Pascal), ۱۹۵۰

۱۴- Sumanth, David j.,

"Productivity Engineering and Management, (McGraw-Hill Book Company), ۲۰۰۰